

phia non veritatem facit potentiorē, sed debilem adversus eam efficit sophisticam argumentationem: & propulsans dolosas adversus veritatem insidias, vinea est sepes & vallum. Et quæ est quidem ex fide veritas, tanquam panis necessaria est ad vivendum. Quæ autem præcedit disciplina, est obsonio similis, & bellariis. Desinente cæna suavis est placentula, ut ait Pindarus Thebanus. Hactenus Clemens (25). Hactenus etiam nos de octavo loco dixerimus. Ac si quæ sunt forte reliqua, ea in nono, qui statim sequitur, differuntur.

(25) Socratem etiam vide 3. lib. histor. eccles. cap. 16.

Libri Nonis finis.

DE

DE
PHILOSOPHORVM
NATVRAM DVCEM
SEQUENTIVM AVCTORITATE,

Quæ nono loco posita est.

LIBER DECIMVS.

CAPUT PRIMVM.



Uemadmodum argumenta theologo ducerentur a Philosophia atque ab omni omnino ratione naturæ, satis explicatum arbitror loco superiore. Sequitur, ut cætera persequar, quæ pertinent ad Philosophorum & historiæ humanæ auctoritatem. Hi namque soli duo restant ex locis, qui sunt in initio propositi: de quibus dicere aggrediar, si pauca prius de instituto ac iudicio meo dixerō. Quamvis enim libri nostri non modo in scholastica pugna & concertatione versentur, sed multa etiam alia contineant iis utilissima, qui interiores scrutantur & reconditas literas, tamen interdum vereor, ne quibusdam bonis viris scholæ nomen sit invisum, mirenturque in ea illustranda tantum me operæ & temporis ponere. Ego autem quandiu res scholastica per eos gerebatur, qui iuventutem ad scholæ theologiam incitare sunt soliti, meas curas cogitationesque omnes in id conferebam, ut me quavis via & ratione ab scholasticis conflictationibus liberarem. Non enim existi-

ma-

mabam, meam operam scholæ theologis quoque modo necessariam. Cum autem Academia viros illos summos amiserit, & quidam ex reliquis, qui huius rei tuendæ socii esse deberent, studia hæc vel tanquam arida contentiosaque dimiserint, vel certe ut laboriosa & molesta declinaverint, Lutherani vero quasi noxia quoque reprehenderit: indignum iudicavi illi me otio dare, quod multis ante mihi magnisque desiderijs optaram. Itaque in his studiis ab initio versatus ætatis, existimavi honestissime me Christianæ reip. inservire posse, si animum in schola meum, vel repugnantem continerem. Cui cum multum adolescens, discendi causa, temporis tribuisssem, posteaquam theologiam publice profiteri cœpi, meque ipsum discipulis tradidi, tempus fere totum consumebatur in docendo, scribendi otium non erat. Sustinebam enim magnum onus non discipulos modo quotidianis & lectionibus & disputationibus instituendi, verum etiam de multis, & verbo & scripto respondendi. Accedebant etiam non infrequentes ad populum conciones, quibus me, vel necessitas adiudicabat vel voluntas. Plures autem res præsertim magnas eodem simul tempore non modo agere, sed ne cogitare quidem possumus. Quamobrem de hoc opere absolvendo, in quo tantam difficultatem inesse videbamus, ut viro indigeret, non solum egregie docto, sed nullis aliis negotiis præpedito, omnem omnino spem sapius abiecimus. Sed partim discipulorum precibus efflagitati, partim amicorum convitiis evicti, tuo vero iussu potius Pater optime, cuius studiis, præsertim in re tam iusta, cum difficile est, tum ne æquum quidem obistere, subcivis, ut aiunt, horis opus hoc informare decrevimus, ut si quo forte casu nequeamus absolvere, certe instituisse videamur. Eo vero me minus instituti mei pœnitet, quod facile sentio, ut nihil aliud agam, excitare me homines non socordes ad rei magnæ investigandæ cupiditatem. Nos enim si non assecuti, at id secuti profectum sumus, ut ea his libris explicarem, quæ nec satis erant nota nostris, & erant cognitione dignissima. Sed iam ad instituta pergamus. Danda enim opera est, ut etiam si ad alia aberrare aliquando cœperit, ad hæc revocetur oratio.

Caput secundum.

Fuisse olim in ecclesia nonnullos, qui Philosophorum auctoritatem ab schola Christiana reiecerint, Clemens Alexandrinus perhibet gravis in primis auctor. Tradit etiam hanc illos persuasionem induisse, quod Dominus apud Ioannem dixerit, omnes quotquot ante se venissent, fures fuisse & latrones, nec audisse eos oves. Fures autem vocatos aiunt, quod fuerint sophistæ fallaces. Nam sophisticen, quandam furandi artem ipse quoque Aristoteles dixit. Et Iustinus, cum docuisset Philosophos similes esse latronibus, & tanquam deceptores redarguisset, per insidias Crescentis philosophi interemptus est, ut Euseb. scribit lib. 4. eccles. histor. cap. 16. Non sunt igitur philosophi audiendi, præsertim cum nostræ semper doctrinæ repugnant. Nam ut Ruffinus lib. 1. eccles. hist. cap. 2. refert, Ario favebant viri in quæstionibus callidi, & ob id simplicitati fidei adversi. Atque Epiphanius lib. 2. adversum hæreses cap. 69. eo nomine taxat Arianos, quod fuerint novi Aristotelici, & ab hoc Philosopho veneni iaculationes sibi ipsis affricuerint, relictaque Domini mansuetudine Aristotelem induerint; ita nec spiritus donum in se habere digni facti sunt. Et Hieron. adversum Lucifer. Arianam dicit hæresim argumentationum rivos de Aristotelis fonte mutuari.

Paulus denique ait philosophos, dicentes se esse sapientes, stultos factos esse, traditosque in reprobum sensum. Eorum igitur auctoritas nullius apud nos momenti esse debet. His & similibus argumentis vetustus error ille nitebatur. Quem tamen iam diu sepultum sine ullo etiam argumento Lutherus suscitare conatus est, damnareque subinde cum scholasticos cæteros, tum magis D. Th. quasi auctor fuerit regnantis Aristotelis, vastatoris piæ doctrinæ; sic enim loquitur contra Latomum. Videlicet Domitiani exemplo, philosophos non urbe solum, sed orbe pollendos esse credit. Nos autem quod fides catholica ratioque sana teneat, breviter & sine disceptatione docebimus.

Caput tertium.

Philosophorum auctoritas eorum, qui falsa senserunt, nostram non potest adiuuare doctrinam, & latentia cognita facere, ut Augustinus ad Dioscorum vere & sapienter scripsit (1). *Quid enim nobis est, ait, propter defensionem Christiana religionis, querere quid senserit Anaximenes, Democritus, Epicurus, Parmenides & Melissus, alique similes huius farinae philosophi, quorum doctrina erroribus natura rationi contrariis plena fuit? Non itaque omnes philosophi, scholæ nostræ probati sunt, sed ille, de quibus apud Platonem Socrates, Sunt, inquit (2), in mysteriis multi quidem, qui gestant ferulam, pauci vero Bacchi. Magnifica verò vox & magno viro ac sapiente digna, qua docemur, multos utique barba & pallio tenus, sed paucos re vera fuisse philosophos. Paucos igitur hos, qui scilicet naturæ vim & effecta, morum ac vitæ normam, via & ratione investigarunt, magnaque ex parte consecuti sunt, theologis esse utiles, hac nos oratione contendimus. Nec video equidem cur huiusmodi philosophos tanto Lutherani odio prosequantur, nisi quod auctores obscuros intellectuque difficiles perdiscere nec volunt, nec vero possunt. Etenim optimi cuiusque philosophi commentaria, præsertimque Aristotelis, discipulum non modo ingeniosum, sed amantem etiam laboris exigunt. Isti vero cum parum ingenio valent, tum in laboribus e vita etiam Christiana pellendis occupati & sunt & fuerunt. Quamobrem quod in philosophorum libris difficile atque arduum esse vident, id & horrent ipsi, & ab eo iuuenum animos alienant. Quid autem sibi Theophilus Alexandrinus velit, penitus non intelligo, cum in secundo paschali libro Origenem carpit, quod philosophorum argutias tractatibus suis miscuerit, atque ita ex malo exordio in fabulas & deliramenta processerit, ac theologicum dogma ludum & iocum fecerit. Quanto illud apud Porphyrium, quanquam ab*

(1) *Epist. 56.* (2) *In Phad.*

impio philosopho dictum est, verius tamen & luculentius dictum est, Origenem Græcorum divitias omnes ad Christianum dogma locupletandum convertisse. Sed hæc forte obscura sunt, cum lente argumentis nullis appositis explicantur. Factis primum illustranda sunt summorum virorum hæc, deinde patrum nostrorum testimoniis, tum rationibus, apertissimis illis quidem, sed quam paucissimis. Cum enim in huiusmodi causis, quæ scholæ propriæ sunt, verear equidem, nec cui ex scholasticorum disputationibus, non ex ecclesiæ sensu deprompta nostra videatur oratio, interdum argumenta ducta a ratione præstringimus, & veritatem, quam sequimur, maiorum potissimum auctoritate suademus. Intelligendum est autem, cum proposita sint genera decem, e quibus argumenta ratiocinationesque manerent, splendidissimum videri, quod veterum traditione exemplisque consistit. Atque si bono loco res essent, quæ more aguntur & institutis ecclesiæ, de his nihil erat argumentandum, illa enim ipsa certissima argumenta sunt. Lutheranorum verò oratio tota mox erat eicienda. Est enim inimica ecclesiasticæ regulæ, sine qua nihil rectum esse potest, nihil constans, nihil verum. Sed hæc alias. Nunc quod instat agamus. Porro olim ecclesiæ doctores summi fuere, qui iidem fuere philosophi, Didymus, Iustinus, Origenes, Gregorius Nazianzenus, Basilius, Gregorius Nisenus, Damascenus, Augustinus. Tales enim, cum habebantur, ecclesiasticæ scholæ præfici solere, Eusebius lib. 5. eccles. hist. cap. 10. scribit his verbis. *Consuetudo antiquitus tradita servabatur, ut divinarum scripturarum doctores in schola ecclesiastica habeantur, viri duntaxat scientia, & eruditione probatissimi. Huius officii auctor, & dux tunc satis illustris habebatur Panthæus, qui in Philosophis Stoicis prius nobiliter florisset.* Tradit quoque Origenes apud Euseb. lib. 6. cap. 15. non solum a Panthæno, sed ab Hæracla, aliisque plerisque doctoribus apostolicis Philosophorum libros legi solitos. Quod si sanctorum loca referre voluerimus, quibus illi philosophorum testimoniis utuntur, non eorum modo, qui de moribus, sed eorum etiam, qui de natura scripserunt, verendum nobis est, ne in causa parum dubia testibus utamur minime necessariis. Legant isti omnia eorum commentaria, quibus, de opere sex dierum disputatio insti-

tuta est, atque in his vel solis videre poterunt, & quanta fuerit maiorum nostrorum in perlegendis philosophis diligentia, & quantus sit philosophorum explicandis sacris literis usus. Vide autem etiam Hier. in 17. caput Hierem. Et lib. 2. adversus Iovinian. ubi etiam cum hæretico disserens, variis philosophorum testimoniis utitur: multisque e philosophorum commentariis rerum naturalium exemplis editis plane docet quantum horum auctoritas theologo ad argumentandum conferat. Sed de hac re paulo post. Nunc id quod erat institutum persequamur. Sane ut reliquos præteream, quos stare a nobis adversarii nostri non dubitant, Epiphanius certe ipse, quem nobis obiiciunt, Philosophorum auctoritatem haud semel usurpat. Docturus enim hæresi 51. quanam ratione essent hæretici fugandi, *Aiunt*; inquit, *hi, qui hæc in consuetudine habuerunt, odore Distamni, Styracis, Libanotidis, Abrotoni, Bituminis, Thymiamatis, Lapidis Gagata, aut cornucervi fugari reptilia, & venenum iaculantia.* Item hæresi 78. cum multis argumentis fuisset, Beatam Virginem post partum virginitatem conservasse, subdit. *Si vero etiam ab alia quadam speculatione ipsas res accipere convenit, attingemus quoque rationum natura cognitiones. Aiunt leenam non parere præterquam semel & unum (3).* Cumque subiecisset causam, quam eius rei Philosophi naturales redderent, colligit, Beatam Virginem, quæ Leonem peperit de tribu Iuda, non nisi semel atque unicum peperisse. En Epiphanius & Christianos instruens, & cum hæreticis de fide certans, Philosophorum testimonia refert. Quin etiam Paulus non solum cum ethnicis pueruadet, sed etiam cum fideles instituit, Poetarum & Philosophorum testimonia referre solet, exque iis argumenta sumere. Nam ad Athenienses loquens ex Arati Astronomi Phænomenis usurpat illud, *ipsum enim, & genus sumus, ad Corinthios vero ex Euripidis Poætæ Tragediis illud, corrumpunt bonos mores colloquia prava (4)*; ad Titum autem ex oraculis Epimenidis philosophi illud, *Cretenses semper menda-*

(3) Vide Arist. 6. anima & Gellium lib. 13. cap. 7. & Herod. lib. 3. (4) Hoc Hieronymus & ad Titum 1. & ad Ephes. 5. Menandro tribuit, Clemens uero Alexand. Euripidi.

daces, mala bestia, ventres pigri. Ac subiicit hic protinus, Testimonium hoc verum est. Si igitur quæ dicit apostolus, ea Philosophorum testimoniis confirmat, Pauli etiam, non modo aliorum sanctorum exemplo facere nos idem, & possumus & debemus.

Alter erat locus, a patrum testimoniis ostendere theologis Philosophos esse utiles, ubi nihil laboris esse video, cum testentur hoc plerique quidem non obscure, sed apertissime, Augustinus, lib. de doctrina Christiana 2. cap. 40. Socrates, lib. 3. histor. ecclæs. cap. 16. Num locupletiores queris auctores? Citarem alios, nisi alio nostra festinaret oratio. Certe Hieronymus in epist. ad oratorem Magnum non testatur hoc modo, sed magnis etiam argumentis confirmat. Tertium est propositum, rationibus illud ipsum demonstrare. Id quod faciam plane, & faciam brevius, quam res tanta fieri possit.

Multa a Philosophis prudenter fuisse & graviter disputata, multa etiam breviter, & commode dicta, multa denique ingeniose & luculenter exposita, qui negaverint, ii non sunt verbis & ratione, sed vinculis & carcere fatigandi. Atque si etiam hoc naturæ ratio præscribit, ut quæ viri graves, ingeniosi, eruditi, acute diligenterque tradiderint, ea iuvenes memoriæ mandent, fierique studeant illorum, & scientia, & prudentia docti; necesse est, Philosophorum doctrinam non iuuenibus solum, sed his etiam omnibus esse utilem, quibus ullum aliquando commercium cum humana sapientia & prudentia futurum est. Quod si ita est, idque nos superiore loco satis ostendimus, Theologos ad res multas huiusmodi commercium habituros, nimirum, quoad poterunt & licebit, ab eorum latere non discedent, qui recte de moribus & naturâ sentiunt. Idque ipsum si ita est, Philosophorum certe libris theologi dare operam debent: non enim alios hodie reperient, qui de rebus huiusmodi aptius & sapientius philosophentur. Verum autem primum: verum igitur & extremum. Nam illud quidem absurdum est, quod quidam dicunt, omnia esse sacris literis prodita, quæ ad rationem hominis instituendam videntur esse opportuna & necessaria. Quorum error, quoniam

abunde ex iis, quæ supra diximus (5), exploditur, non est hic pluribus refellendus. Quid enim stultius esse potest, quam aut in scriptura sacra liberales omnes disciplinas traditas credere, aut huiusmodi disciplinis existimare, hominis rationem non bene & utiliter institui? Quod si philosophia theologo utilis & bona est, eam autem nisi philosophorum libris adiutus consequi non potest, non utique sunt ei philosophi negligendi. Cum autem herbarum, lapidum, animantium, arborum, elementorum, aliarumque rerum terrestrium cælestiumque cognitio, sacris literis intelligendis sit magnopere necessaria, quemadmodum Augustinus 2. de doctrina Christiana lib. docet, nosque etiam sumus idem in tertio decimo huius operis libro fusius demonstraturi; insanus profecto erit, qui in harum rerum cognitione paranda eos auctores neglexerit, qui & summo ingenio, & magna peruestigatione, & multi temporis experimentis, in his cognoscendis elaborarunt. Cum igitur hic locus nihil habeat dubitationis, quin philosophi plurimum theologis profint, illud de quo dubitari a doctis etiam potest, iam statuendum est, argumenta e Philosophorum auctoritate petita, certa ne, an potius incerta sint.

Caput quartum.

Philosophorum omnium una eademque consensus certam fidem facit Philosophici dogmatis. Quod enim in aliis artibus valet, ut auctores probati tantum apud eos, qui eam artem sequuntur, auctoritatis habeant, ut inde non nisi temere discedi soleat, id in Philosophia, ac multo etiam magis valere debet, ne in rerum naturalium cognitione vario discipuli versentur errore, nec habeant unquam quos sequantur. Bene, inquit Aristoteles libro secundo de cælo, sese habet quemque sibi persuadere, veteres & maiorum maxime nostrorum sententias veras esse. Atque si in omni disciplina & arte, oportet addiscentem credere, ut & Aristoteles idem pruden-

(5) Lib. 8. & 9.

dentur admonuit (1), & Theodoritus magna exemplorum vi ostendit & patefecit: in Philosophia certe perdiscenda scientiæ huius professoribus, in eandem præsertim sententiam concurrentibus, fidem habeamus oportet. Quanta vero arrogantia erit, quanta temeritas, non cum Platone dicam, Aristotele, Hyppocrate, Galeno, Theophrasto, Themistio, Alexandro, Dioscoride cæterisque huius chori Philosophis, unum idemque concinentibus dissentire, quorum scripta & magna cura studioque elaborata, & posterorum non examinatione modo expensa, verum etiam consensione probata sunt: sed contra sui temporis doctos homines dicere, & singularia placita communibus antepone. Nempe id est, ut ille inquit, bellare cum diis, id est naturæ repugnare, maior enim pars eo deferri solet, quo a natura ipsa deducitur. Ex quo intelligitur, non esse alienum Theologicis institutis ad ea coniectanda, quæ in natura dubitationem afferunt, adhibere doctos homines, & si morum quæstio est, usu peritos, & quod his de unoquolibet quæstionis genere placeat, exquerere. Quod si Pictores, & ii qui signa fabricantur, & veri etiam poetæ suum quisque opus a vulgo etiam considerari vult, ut si quid reprehensum sit a pluribus, corrigatur: quanto magis theologo prudenti non vulgi, sed sapientum Philosophorum iudicio, permultæ de rebus naturæ sententiæ, mutandæ & corrigendæ sunt, licet illi verè esse videantur? At enim in rebus, quæ ad mores pertinent, non doctissimorum Philosophorum modo, sed virorum quoque optimorum, nulla etiam causa reddita, valebit auctoritas. Nam, quod Aristoteles doctè, ut omnia fere, tradidit, quemadmodum de saporibus palatum sanum rectè iudicat, infectum non item: sic vir bonus & iustus bonum a malo, rectumque a pravo egregie discernit, contra autem omnis affectus animi perturbati tollit iudicium veri, idque adulterat. Adeo illud verum est, qualis unusquisque erit, tale etiam iudicium proferet. Atque ipse idem Aristoteles plane testatur (2), non minus eorum qui sunt experti, & seniorum prudentiumque sententiis, quam ipsis demonstrationibus adhi-

be-

(1) 1. lib. dec. Græc. affect. (2) 6. Ethic. cap. 11.

bere animum oportere. *Tanquam oculum enim, ait per experientiam habentes principia ipsa rerum agendarum cernunt, & ab iis perinde atque a natura acti recte discernunt.* Quamobrem sancte ac prudenter Innocentius; in morum iudiciis sanctorum exempla nos sequi voluit (3). Gravissime quoque Plato in Timæo, *Fieri, inquit, non potest, ut deorum filiis fides non habeatur, etiam si absque probabilibus, & necessariis dicant demonstrationibus.* Et Ecclesiasticus, *Cor, ait (4), boni consilii statue tecum:: Anima enim viri sancti enuntiat aliquando vera melius, quam septem circumspectores, sedentes in excelsis ad speculandum.* Quæ causa mihi semper fuit pater sanctissime atque optime, ut in rebus huiusmodi gravissimum iudicium tuum non minus expectarem, quam alterius cuiusque eruditissimi Philosophi atque Theologi. Intelligebam enim virtutes illas omnes, quas expertus fueram in te, nullo etiam dialectico syllogismo interveniente, id quod rectum esset secuturas, declinatursque contrarium. Mihi autem hæc oratio suscepta non de te est, sed de proborum genere toto. Neque illam de scientiæ dogmatis, sed de prudentiæ iudiciis potissimum intellectam velim. Iudicia quippe prudentiæ, mutatis moribus permutantur, scientiæ vero decreta, non item. Ab his autem longe dissentio, qui decernendis conscientiæ casibus, sic enim vocant, relictis doctissimis Philosophis ac Theologis, spirituales nescio quos homines consulunt, qui visionem cordis sui loquuntur, non de ore Domini (5). Multa quoque perfectione exercitationeque virtutum opus est, quemadmodum ait in 4. cap. Ioannis Origenes, ut bona & mala, vera & falsa diiudicare possimus. Rari autem illi sunt, qui quod apostolus ait, exercitatos habeant sensus ad discretionem boni, & mali. Sed hæc hæc hactenus. Nunc eo redeamus, unde huc digressi sumus. Constitutumque est igitur Philosophorum iudicium, eorum scilicet qui magna doctrina excellentique ingenio valuerunt in magno pretio esse nobis habendum, si nolumus haberi temperarii. Omnino si quicquam est probabile, nihil est profecto magis, quam naturæ principem naturalis disciplinæ doctores aliquos mortali-
lium

(3) 20. dist. cap. de quibus. (4) Cap. 37. (5) Hier. 25.

lium generi providisse. Quis enim adeo esset insipiens, ut academiam unam quamlibet sine præceptoribus institueret? Certe, quoniam notus in Iudæa Deus, quasi divinæ scientiæ Gymnasium erexit, Rabbinos ibi etiam procuravit. Et quoniam apud Christianos Evangelicæ doctrinæ academias esse voluit, apostolos quoque, Prophetas, Evangelistas, Doctores dedit, qui eam in Christi repub. doctrinam profiterentur. Quapropter, cum universis gentibus edocendis naturæ leges ac disciplinas ediderit, non sit vero simile, nullos huiusmodi legum ac disciplinarum magistros instituisse. Atque etiam, si ab alia similitudine argumentari convenit, Clemens Alexand. Philosophiam ait (6) Græcis a Deo veluti proprium testamentum esse datam. Quemadmodum ergo nec Iudæorum, nec Christianorum testamenta, ita ne Græcorum testamentum, quidem absque interprete dereliquit. Quocirca divinæ hic quoque procurationis erat, ut non omnes simul Philosophi aut in Dei cognitione, aut in morum & vitæ regula, aut etiam in rerum naturalium intelligentia, quæ quidem esset ad illa duo priora necessaria, hallucinarentur. Quæ res effecit, ut iuxta Pauli sententiam Græci fuerint inexcusabiles. Qui tamen excusari possent, si eorum præceptores non ad veritatem bonitatis instructi fatis, informatique essent, auctore naturæ optimo duce atque magistro. Id vero scripturæ etiam divinæ testantur. De Deo enim in Psalmo (7) scriptum est. *Quod docet hominem scientiam.* Et rursus in libro Iob (8). *Quod docet nos super iumenta terræ, & super volucres cæli erudit nos.* Nimirum sicut quibusdam animantibus, qui tanquam principes, & duces reliquorum a natura dati sunt, concessi sunt quidam instinctus, quibus ad gregis quisque sui ducatum rectum utilemque ferantur, ab obliquo retrahantur & noxio: ita in hominum eorum mentibus, qui natura duces sunt ceterorum, inditas esse notiones credendum est, quibus in illa, quæ ad imperitorum & rudium populorum doctrinam spectant, inducantur. Nec enim melior est belluarum conditio, quam nostra. Atque Boetius magno vir ingenio, in primisque doctus, communes sapien-

(6) 6. Strom. (7) Psalm. 93. (8) Iob 35.

fapientum conceptiones, sic enim appellat, non minoris facit, quam si communes essent omnium hominum. Nosque ipsi sexto ac septimo loco, ad eandem quoque rationem ostendimus, communia doctorum ecclesiasticorum præiudicia non aliter esse accipienda, ac si omnium fidelium essent communes conspirantesque sententiæ. Quamobrem id quidem non est dubium, quin verum & exploratum illud sit, de quo omnium philosophorum ratio consentit. Quomodo enim homines & ambitiosi honoris & gloriæ, & cæci fere aviditate carpendi & plurimis sæculis maximisque locorum intervallis seiuncti in unam sententiam convenirent, nisi in hanc quasi conspirationem naturæ impulsu quodam agerentur? Ex quo rursus intelligi perspicique licet, id quod paulo ante dictum est, Philosophos ab uno aliquo mortalium magistro excepisse ea, quæ populis ac gentibus universis communi consensione conscripserint. Verissima ergo sunt communia Philosophorum placita, nec ab illis licet, si omnes ad unum idem sentiant, dissentire. At Hieronymus lib. 1. adversus Pelagianos, cum adversarius eam Philosophorum communem sententiam obiecisset, qui unam habeat, eum omnes habere virtutes: respondet eam quidem Philosophorum fuisse sententiam, sed non apostolorum, neque esse illi curæ quid Aristoteles, sed quid Paulus doceat. Sane quis sit Hieronymi in dialogo mos, quæ in argumentis eludendis figura, ne longum faciam, hoc loco præteream. Huic enim argumento facile responderetur Hieronymum sententiam hanc eandem & veram consensisse, & Philosophorum auctoritate probasse, ut in Esai. cap. 16. *Philosophorum, ait, sententia est, & apostoli Iacobi, habere sibi virtutes, ut cui una defuerit, huic omnes desint.* Et in 56. caput eiusdem Prophetæ, *Virtutes, inquit, invicem se sequuntur, ita ut qui unam habuerit, omnes habeat, & qui una caruerit, cunctis careat.* In dialogo igitur illo non vult Hieronymus se in dogmate fidei auctoritate Philosophorum urgeri, quam tamen ipse idem aliis locis usarpat.

Caput quintum.

CVM vero de unius aut alterius Philosophi secta differitur, longe diversa quæstio est. Atque quo quisque doctior & gravior est, eo est illius quidem & probabilior auctoritas, & fide dignius testimonium. Sed nulli theologus ita sese adiudicare debet, ut ab eo ne latum quidem unguem putet discedendum. Non enim æquum est, ut apud Christi discipulos tantum Ethnici unius auctoritas possit, ut etiam sine ratione vincat. Refert certe in quacumque arte plurimum, unum in illa excellentem auctorem legere, cui potissimum te addicas. Nullus tamen, quamlibet eruditus, sentiendi tibi ac dissentiendi auctor futurus est. Nemo enim fuit omnium, qui non, ut homo, interdum hallucinaretur. Eniavero quis primas inter Philosophos habeat, quisve proinde ille sit, cui præcipuam dare operam operæpretium sit, variæ sunt doctissimorum hominum discrepantesque sententiæ. Nam, ut alios præteream, in huiusmodi causa aliud Divo Augustino videri solet, cui cave quenquam anteponas; nec enim doctior vir fuit Augustino quisquam nec clarior. Aliud autem videtur D. Thomæ maximo gravissimoque theologo atque philosopho. D. Augustino Plato summus est, D. Thomæ summus est Aristoteles: sic fere res habet, ut id doctrinæ genus quisque maxime probet, cui a teneris annis maxime assuetus est. Exoritur Augustini ratio ex altera parte, nullos esse omnium Christianæ magis doctrinæ concordēs quam Platonicos. Plato siquidem fuit ex Hebræis philosophus, ut Clemens Alexandrinus auctor est (1). Imo vero, inquit Thomas, *Peripateticorum doctrina Christiano dogmati consentit plurimum.* Clemens enim Alexandrinus lib. 5. Strom. etiam refert, Aristobolum multis libris probasse philosophiam peripateticam ex lege Mosaica & aliis dependisse Prophetis. Ac Divi Thomæ sententia quidem & omnium pene gentium, & multorum sæculorum usu probata est. Plato-

Cccc

nema

(1) 1. Strom.